УДК 378.147 (09)

Т. Б. Кузьома

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглянуто проблему формування наукового мислення майбутніх перекладачів та викладачів іноземних мов. Аналізується значення наукового навчання у вищих навчальних закладах України.

***Ключові слова**: науковість навчання, реалізація принципу науковості; викладачі вищої школи; форми, методи, наукові знання, перекладачі та викладачі іноземної мови*

Аналіз розвитку педагогічної освіти засвідчує, що одна з важливих проблем підготовки майбутніх викладачів іноземних мов є організація ефективного навчального процесу, який би забезпечував якісне оволодіння знаннями та формував творчих висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, які вміють мислити самостійно, грамотно використовувати придбані наукові знання, знаходять вірні рішення у виробничих питаннях.

Актуальність теми дослідження зумовлена також тим, що в сучасних умовах реформування освіти в Україні підсилюється важливість осмислення питання становлення майбутнього спеціаліста, що володіє іноземною мовою, розвиток його професійності, формування його особистості. У зв'язку з цим зростає необхідність забезпечити більш високий рівень викладання наукових дисциплін, необхідність ознайомлення студентів не тільки з новими досягненнями науки й техніки, але й з історією їх становлення і розвитку, а також підвищення ступеня володіння іноземними мовами.

Законодавством України про вищу освіту наголошується потреба інтеграції освіти та науки, пріоритетності наукової складової у вирішенні комплексу навчально-організаційних завдань вищої школи. Отже, вимоги принципу науковості в освітніх процесах вищої школи набувають на сьогодні особливого значення, оскільки передбачають формування у молоді об'єктивної картини світу, знайомство з теоретичними та практичними здобутками науки, передових технологій, розкриття її ролі у підвищенні продуктивності праці, в удосконаленні суспільного життя.

Окремі аспекти проблеми реалізації принципу науковості в практиці навчальних закладів, а саме проблема змісту та організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх викладачів іноземних мов, розглядалися у працях багатьох сучасних дослідників (І. Гриненко, І. Ковтун, Л.Курант, В.Мироненко, І. Тялева). Активне та різнобічне дослідження організації науково-дослідної роботи студентів та викладачів кафедри іноземної мови велося педагогами та психологами (О. Коваленко, О. Мартиненко, О.Микитюк, Н. Пузирьова, Т. Соколенко). Питання мотивації навчання студентів кафедр іноземних мов розглядали В. Лозова, А. Маркова, А. Матюшкин та ін. Проблемам вивчення методів навчання іноземній мові у вищих навчальних закладах України було приділено чимало уваги в роботах Є. Ковалевської, І. Меркулової, Л. Смирнової, М. Суворової, І. Толкачової, С. Фоломкіної. Однак, як показав аналіз широкого кола наукових джерел, проблема формування наукового мислення студентів вищих навчальних закладів шляхом реалізації принципу науковості не була предметом окремого дослідження.

Мета дослідження полягає у вивченні принципу науковості і шляхів його реалізації як невід'ємної складової процесу формування наукового мислення студентів вищих навчальних закладів України (зокрема майбутніх перекладачів та викладачів іноземних мов).

Вважаємо важливим звернути увагу на той факт, що спочатку задачею будь-якої освіти є підготовка учнів до повноцінного життя в суспільстві, і, як наслідок, формування цілісного світогляду, що базується на науковому підході до дійсності. Сьогодні наукове знання стає основною передумовою вирішення різноманітних питань. От чому послідовне здійснення науковості освіти було і є однією з основних проблем педагогічного процесу.

До наукових знань С. Баранов відносив знання, одержані в тому випадку, коли навчальний матеріал містить ряд законів, різноманітних понять, точних теорем, формул. Дані знання є основними в розумовому розвитку учнів [1, с. 89].

Під час наукового пошуку встановлено, що ідея науковості як принципу навчання пройшла певний шлях свого розвитку від окремих пропозицій Я. Коменського щодо переваг навчального матеріалу "у вигляді основних, підтверджених наукою положень", окреслення можливостей навчання для збагачення учнів науковими знаннями у соціально-педагогічних і філософських концепціях Й. Гербарта, А. Дістервега, Й. Песталоцці до перетворення висунутої ідеї в окремий педагогічний принцип – принцип науковості.

Аналіз основних навчальних посібників з педагогіки, проведений В.Лозовою, дозволив виділити декілька варіантів даного принципу: принцип науковості, принцип науковості та доступності, принцип науковості і посильної трудності, принцип науковості змісту виховання і навчання. Усі вище названі приклади знайшли своє віддзеркалення в педагогічній концепції XX і XXI століття [2, с. 162].

З'ясовано, що самостійного розвитку та наукового осмислення ідеї науковості освіти набули саме в

кінці XIX на початку XX століття, коли сформувалося особливе ставлення до науки, й в ієрархії соціально-культурних цінностей суспільства вона посіла значне місце, а її статус і рівень досягнень почав визначати перспективи та можливості суспільного прогресу в цілому. Нові соціально-культурні стандарти обумовили значні перетворення в усіх сферах суспільного життя. Актуальним ідеям науковості навчання була підпорядкована й стратегія розвитку системи вищої освіти в країні, демократичне реформування якої стимулювало розвиток дидактичної думки, пошук нових шляхів організації навчання у вищій школі, надання їй технічного спрямування, диверсифікованого характеру.

Під час дослідження встановлено, що досягнення вітчизняної дидактики, активний пошук нових теоретичних засад організації процесу навчання у вищих навчальних закладах України, визнання високого статусу науки призвели до актуалізації вимог принципу науковості, які стосувалися:

- Змісту освіти - основним завданням вищої школи проголошується знайомство студентів з основами наукових знань, "надання молодому поколінню найважливіших знань, досвіду". Навчальний план факультету іноземних мов включає в себе загальнопрофесійні і спеціальні гуманітарні та соціально-економічні дисципліни, освоєння яких покликане вирішити головне завдання, що стоїть перед факультетом, – підготувати висококваліфікованих викладачів іноземних мов. Реалізація цієї комплексної задачі передбачає, насамперед, виховання особистості, з високими моральними якостями, широким світоглядом, глибокими знаннями і кожна дисципліна навчального плану вносить свою частку в її вирішення.
- Сутності знань. Знання розглядаються як засіб для розвитку людини, "система, заснованою на глибоких наукових істинах". Наприклад, цикл психолого-педагогічних наук знайомить з природою освітнього процесу, загальними закономірностями виховання, специфікою пізнавальних процесів у різних вікових групах, допомагає виробити вміння та навички, необхідні в професійній діяльності.
- Значущості наукового світогляду. Розвиваються ідеї щодо формування у студентів логічної, злагодженої системи наукових знань, яка повинна стати базою для нового наукового світогляду;
- Розвитку наукового пізнання. Розкрита сутність процесу пізнання, спільні й відмінні риси наукового пізнання й навчання, глибоко розглянуто питання розвитку наукового пізнання студентської молоді.

В результаті наукового пошуку було встановлено, що реалізація принципу науковості при вивченні іноземної мови відбувається за допомогою вмілого використання певних правил: 1) навчати на основі останніх досягнень педагогіки, психології, методики вивчення іноземної мови, передового педагогічного досвіду; 2) упроваджувати в практику рекомендації з наукової організації педагогічної праці; 3) систематично повторювати нововведені слова, прислів'я, приказки, усталені наукові поняття, фразеологізми, застосовувати і використовувати їх упродовж всього навчального курсу; 4) відображати методи наукового пізнання в методах викладання іноземної мови, розвивати мислення студентів і заохочувати їх до пошукової, творчої роботи; 5) інформувати учнів про нові досягнення в науці, техніці, культурі; 6) розкривати методи і складності наукового пізнання, показувати залежність результатів від методів; 7) вводити наукову термінологію зі стилістики, лінгвістики, мовознавства; 8) приділяти увагу ключовим проблемам науки; 9) заохочувати колективне обговорення науково-технічних і соціальних проблем іноземною мовою; 10) організовувати дискусії іноземною мовою з різних наукових проблем; 11) ознайомлювати студентів з технікою експериментальної і дослідної роботи, обробкою першоджерел, довідкових матеріалів, документів; 12) пропагувати ідеї наукової організації навчання та ін. [3, с. 459].

З'ясовано, що в своїй науково-педагогічній і практичній діяльності сучасні прогресивні педагоги, вчені піднімають актуальні проблеми реалізації принципу науковості в рамках вивчення іноземної мови. Особлива увага приділяється таким питанням:

1. *Удосконалення традиційних форм організації навчальної діяльності (лекції, бесіди, диспути, семінари, практичні заняття).*

Правомірною є думка, що реалізація принципу науковості знайшла своє віддзеркалення у викладанні лекцій, коли досвідчені педагоги, глибоко володіючи матеріалом дисципліни, яку викладають, грамотно вибудовують курс, зацікавлюючи, захоплюючи студентів і цілеспрямовано підштовхуючи їх до збагнення суті наукових істин. Сучасні лекції з мовознавства, зарубіжної літератури, стилістики, лінгвістики мають бути спрямовані на ознайомлення студентів з новинами науки; мати логічну структуру, послідовний виклад наукових фактів і висвітлення їх з різних точок зору; розкривати сутність основних наукових категорій, явищ у контексті історії їх відкриття.

Щодо практичних занять, то вони мають бути спрямовані на формування вмінь аналізувати наукові факти та явища, досліджувати проблему з різних точок зору. Блоку спеціальних дисциплін, в який входять мовознавчі дисципліни, практичні заняття з іноземних мов, а також курси по теорії мов, що вивчаються, відводиться особливе місце в навчальному плані, тому що на цих заняттях вирішується основне завдання навчання іноземній мові в мовному ВНЗ – оволодіння нормами іноземної мови в усній і письмовій формах, отримання теоретичних знань для викладання іноземних мов. Саме тому на практичні заняття для вивчення іноземних мов відводиться найбільше навчального часу.

Навчальний план факультету іноземних мов більшості сучасних ВНЗ України, крім основної освітньої програми, включає різноманітні спецкурси, які створюють унікальні можливості для більш глибокого

вивчення іноземної мови та зарубіжної літератури.

Практичні і теоретичні заняття сучасних викладачів враховують новітні досягнення в області філологічних і лінгвістичних наук, насичені цікавим мовним матеріалом. Викладачі факультету іноземних мов повинні вміти захопити своїх студентів і пробудити в них інтерес до іноземної мови, історії та культури країн, мова яких вивчається, до науково-дослідницької діяльності в області іноземної філології. Цьому сприяє і використання сучасних інформаційних технологій: Інтернету, навчальних медіакурсів, електронних презентацій, а також залучення студентів до роботи з розробки і модернізації комп'ютерного навчання іноземної мови і культури.

2. Використання при організації навчального процесу елементів науково-дослідницької роботи – наукових читань, наукових бесід, екскурсій.

Наукові читання, співбесіди, консультації сприяють розвитку мислення студентів, а екскурсії сприяють розширенню поля наукових інтересів, формуванню вмінь застосовувати знання на практиці, розвитку наукової спостережливості.

3. Застосування способів пізнавальної діяльності, спрямованих на формування вмінь і навичок наукової та самостійної роботи: спостерігати явища, уміння вести наукову суперечку, обґрунтувати свою точку зору, працювати з науковою літературою, а також максимальне використання можливостей науково-дослідницької діяльності студентської молоді.

Для розвитку факультету іноземних мов дуже важливо з перших днів перебування студента в інституті долучити його до участі в наукових дослідженнях, сформувати потребу в постійному поповненні своїх знань. Студент повинен вміти самостійно знаходити інформацію, накопичувати, обробляти, використовувати. З цією метою на факультетах багатьох вузів створені студентські наукові товариства, проводяться наукові конференції за участю студентів, випускаються збірники студентських наукових робіт. Участь у науково-дослідницькій роботі, самостійний науковий пошук є вищим рівнем пізнавальної активності студентства факультетів іноземних мов.

Вимоги принципу науковості найбільш яскраво відображаються в науково-дослідній діяльності студентів вищих навчальних закладів України (участь у роботі наукових товариств, гуртків, наукових кабінетів, лабораторій, з'їздів, конгресів, виставок, музеїв, архівів, підготовка наукових праць). Сучасні учені, педагоги, професори активно залучають студентів до самостійної наукової роботи в гуртках.

Наукові гуртки, товариства мають певні наукові здобутки, стійкі наукові традиції, високий рівень культури наукових досліджень й участь у їх роботі (наукові читання, дискусії, обговорення доповідей) сприяє реалізації творчого й наукового потенціалу, підтримує інтелектуальну діяльність студентів, дозволяє студентам знайомитися з новою науковою літературою, розвивати наукове й творче мислення, сформувати свою наукову позицію та визначити коло власних наукових інтересів.

У статті не вирішуються всі аспекти розв'язання проблеми формування наукового мислення майбутніх перекладачів та викладачів іноземних мов. Подальшого вивчення потребують питання, пов'язані з вивченням прогресивного педагогічного досвіду щодо вимог науковості навчання та організації навчально-пізнавальної роботи студентів, науково-дослідної діяльності. Вивчення цих питань становить перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барибіна О. В. Формування навчально-інтелектуальних умінь у студентів вищих закладів освіти в Україні (кінець XIX – початок XX століття): дис. … пед. наук: 13.00.01 / Олена Валентинівна Барибіна. – Х., 2006. – 192 с.

2. Лозовая В.И. Педагогика: [учеб. пособие для студ. пед. вузов] / В. И. Лозовая, Е. Н. Камышанченко, П. Г. Москаленко. – Белгород: Изд-во Белгородского гос. инс-та, 1992. – 284 с.

3. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: [учебник для студ. пед. вузов в 2 кн.] / И. П. Подласый. – М.: Гуманит. изд-во центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.: ил.

Подано до редакції 13.03.13